Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама институты» ММ
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.iz.adilet.gov.kz
сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)
Редакциялық кеңес құрамы
Тукиев А.С. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан) – (төраға)*
Абайділдинов Е.М. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Абызов Р.М. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Белых В.С. – *з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)*
Губин Е.П. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Борчашвили И.Ш. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Мельник Р.С. – *з.ғ.д. (Киев, Украина)*
Моисеев А.А. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Муромцев Г.И. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Рахметов С.М. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Малиновский В.А. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Шерубай Құрманбайұлы – *ф.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Редакциялық алқа құрамы
Құлжабаева Ж.О. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан) – (төраға)*
Абылайұлы А. – *PhD (Астана, Қазақстан)*
Азер Алиев – *PhD (Киль, Германия)*
Айымбетов М.А. – *ҚР еңбек сіңірген мәдениет қайраткері (Астана, Қазақстан)*
Байниязова З.С. – *з.ғ.к. (Саратов, Ресей)*
Досмырза Д.Д. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Елеусізова И.Қ.– *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Казиев З.Ғ.– *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Қоныс В.Т. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Маммадов У.Ю. – *з.ғ.к. (Казан, Ресей)*
Мұшанов Т.Е. *(Астана, Қазақстан)*
Рахымбердин К.Х. – *з.ғ.д. (Өскемен, Қазақстан)*
Свободный Ф.К. – *з.ғ.к. (Барнаул, Ресей)*
Тегізбекова Ж.Ч. – *з.ғ.к. (Бішкек, Қызғызстан)*
Тілембаева Ж.О. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Журнал редакциясы
Колтубаева Г.Б.
Ермек А.Б.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
Джамбуршин К.А.
Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат және мұрағат комитетінің БАҚ есепке қою туралы куәлігі № 11219-Ж 15.11.2010 ж.
(Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі №6592-Ж. 07.09.2005 ж.)
Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ., Мәңгілік ел даңғ.,
8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

МАЗМҰНЫ

Редакция бағанасы ... 8

Қазақстан Республикасы Әділет министрі М.Б. Бекетаевтың 2017 жылғы 29-30 тамызда Астана қаласында өткен Қазақстан Республикасының Конституциясы күніне арналған «Конституция және қоғам мен мемлекеттің жаңғыруы» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференциядағы алғы сөзі ... 13

«Жаршының» мұрағат беттері

Ғ.С. САПАРҒАЛИЕВ Мемлекеттік-құқықтық саладағы прокуратураның рөлі туралы құқықтық саясат тұжырымдамасы (ҚР ЗИ Жаршысы, №4(16)-2009, 5-10 б.) ... 14

Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ Академик Ғ. Сапарғалиевтің мемлекеттік-құқықтық саладағы прокуратураның рөлі туралы ғылыми жарияланымына қайта оралғанда ... 21

Мемлекет және құқық теориясы

А.С. ТУКИЕВ, К.К. АХМЕТОВ Қазақстандағы Құқықтық сауаттандырудың жаңа тұжырымдамасы ... 24

Р.К. ДЖИЕМБАЕВ, О.А. ЛАДЫГИНА Қазақстан Республикасы ІІМ ведомстволық ЖОО-нда білім алушылардың құқықтық санасын қалыптастырудың проблемалары туралы ... 31

Конституциялық және әкімшілік құқық

Й. ПУДЕЛЬКА, Й. ДЕППЕ (Берлин қ., Германия) Орталық Азиядағы жалпы әкімшілік құқық даму процесінде ... 39

С.Н. ИСАЕВА Балалар құқықтары жөніндегі уәкіл институты: проблемалар және даму перспективасы ... 50

Азаматтық және азаматтық іс жүргізу құқығы

Е.А. ДҮЙСЕНОВ, А.Қ. ЛЯМБЕКОВА Жаңартылатын энергия көздерін пайдаланудағы нормативтік реттеуді жетілдіру мәселелері ... 57

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

А.Н. АХПАНОВ, З.Ғ. ҚАЗИЕВ Қазақстандық қылмыстық процесте «қисынды мерзім» ұғымын пайдаланудың кейбір негізгі аспектілері туралы ... 65

Н.К. ИМАНҒАЛИЕВ Бөтеннің мүлкін ұрлағаны үшін жауапкершілік туралы қылмыстық-құқықтық нормаларды жетілдіру туралы ... 73

Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ Қазақстан Республикасының әкімшілік заңнамасына медициналық қателік ұғымын енгізу туралы ұсыныс ... 80

К.И. ИСМАҒҰЛОВ, А.А. МҰҚАНБЕТҚАЛИЕВ Қазақстан Республикасының терроризмге қарсы іс-қимыл туралы заңнамасын жетілдірудің кейбір проблемалары ... 89

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

А.С. ИРЖАНОВ Халықаралық терроризм туралы жан-жақты қамтитын конвенцияның жобасын әзірлеудің кейбір мәселелері туралы ... 96

М.Ж. КУЛИКПАЕВА Цифрлық технологияларды дамыту тұрғысында жеке өмірге құқығын қамтамасыз етудің халықаралық-құқықтық негіздері ... 101

Құқықтық мониторинг

Е.З. БЕКБАЕВ Татарстан Республикасы мен Башқұртстан Республикасында заңдарды мониторингілеудің шетелдік тәжірибесі туралы ... 109

Ш.Ж. ТАУКЕБАЕВА Бұқаралық ақпарат құралдарын құқықтық реттеудің кейбір мәселелері («Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» ҚР Заңына талдамалық анықтама материалдары бойынша) ... 117

А.Қ. ҚАНАТОВ, Е.К. АХМЕТОВ Құқық қорғау қызметінің проблемалық аспектілері (заңнама мониторингі) ... 123

А.К. АҚАЙ Қазақстан Республикасында сотталғандықты өтеудің кейбір мәселелері 131

Мемлекеттік тілдегі заң шығармашылығы практикасынан
Е. САФУАНИ Заңнама техникасы мен тілінің кейбір мәселелері 138
А.К. МАХАМБЕТОВА Агенттік келісім мәселелерін құқықтық реттеу 142

Жас ғалым мінбері
Ф.Р. АХМЕДЖАНОВ Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде жазалауды реттеу бөлігіндегі кейбір проблемалар туралы 151
Е.В. ЕСПЕРГЕНОВА Қазақстан Республикасы ҚК 318-бабында көзделген қылмыстық-құқықтық норманы жетілдіру проблемалары 158
Р.К. ҚАНАТОВ Фьючерстік шарт ұғымы мен сипаттамалық ерекшеліктері («Туынды құралдар нарығындағы фьючерстік шарттың проблемалары мен перспективалары» атты іргелі және ғылыми қолданбалы зерттеудің талдамалық есебінің материалдары бойынша) 165
Д.Б. АБДИЛЬДИНА Сайлау жүйелері және әйелдердің сайланбалы органдардағы өкілділігі 171
А. АРЫСТАН Титулдық сақтандыру адал ниетті сатып алушылардың мүддесін қорғау ретінде 176

Ғылыми өмір хроникасы
2017 жылғы 8-9 маусымда Екатеринбург қ. өткен Қазақстан Республикасы Заңнама институтының Еуропа-Азия құқықтық конгресіне қатысуы туралы ақпараттық хабарлама 185
2017 жылғы 22 маусымда Астана қ. өткен Мемлекеттік тілдегі заң жобалары мен халықаралық шарт жобаларының сапасы және ғылыми лингвистикалық сараптама мәселелері бойынша практикалық семинар туралы ақпараттық хабарлама 188
2017 жылғы 29 маусымда Астана қ. қоғамдық, ғылыми ұйымдар, жоғары оқу орындар өкілдерінің, ғалым-заңгерлердің және практиктердің қатысуымен өткізілген семинар-кеңес туралы ақпараттық хабарлама 190
2017 жылғы 17-29 шілдеде Германияда өткен Неміс кәсіпкерлік құқығының сегізінші жазғы мектебі туралы ақпараттық хабарлама 193
2017 жылғы 4-15 қыркүйекте Италиядағы Турин қ. өткен жергілікті көрсетілетін қызметтерді реттеу бойынша XX Турин Халықаралық жазғы мектебі туралы ақпараттық хабарлама 195
2017 жылғы 12-14 қыркүйекте Катманду қ. (Непал) өткен Қазақстан Республикасы Заңнама институтының Азияның Заң ақпараттық қоғамдастығының халықаралық конференциясына қатысуы туралы ақпараттық хабарлама 197

Библиография
И.М. Умарахуновтың «Международная договорно-правовая практика Республики Узбекистан: вопросы теории и практики» тақырыбындағы монографиясына рецензия, 2017ж. 200
«Государство. Право. Общество в условиях глобализирующегося мира» тақырыбындағы монографияға рецензия, 2017ж. 202

Даналық ойлар 204

Собственник и издатель:
ГУ «Институт законодательства Республики Казахстан»
Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на сайте **www.iz.adilet.gov.kz**
Включен в перечень изданий для публикации основных научных результатов диссертаций по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894 от 30.05.2013 г.)
Состав Редакционного совета
Тукиев А.С. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан) – (председатель)*
Абайдельдинов Е.М. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Абызов Р.М. – *д.ю.н. (Москва, Россия)*
Белых В.С. – *д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)*
Губин Е.П. – *д.ю.н. (Москва, Россия)*
Борчашвили И.Ш. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Мельник Р.С. – *д.ю.н. (Киев, Украина)*
Моисеев А.А. – *д.ю.н. (Москва, Россия)*
Муромцев Г.И. – *д.ю.н.(Москва, Россия)*
Рахметов С.М. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Малиновский В.А. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Шерубай Құрманбайұлы – *д.ф.н. (Астана, Казахстан)*
Состав Редакционной коллегии
Кулжабаева Ж.О. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан) – (председатель)*
Абылайулы А. – *PhD (Астана, Казахстан)*
Азер Алиев – *PhD (Киль, Германия)*
Айымбетов М.А. – *заслуженный деятель культуры РК (Астана, Казахстан)*
Байниязова З.С. – *к.ю.н. (Саратов, Россия)*
Досмырза Д.Д. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Елеусизова И.К. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Казиев З.Г. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Конусова В.Т. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Маммадов У.Ю. – *к.ю.н. (Казань, Россия)*
Мушанов Т.Е. *(Астана, Казахстан)*
Рахимбердин К.Х. – *д.ю.н. (Усть-Каменогорск, Казахстан)*
Свободный Ф.К. – *к.пс.н. (Барнаул, Россия)*
Тегизбекова Ж.Ч. – *к.ю.н. (Бишкек, Кыргызстан)*
Тлембаева Ж.У. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Редакция журнала
Колтубаева Г.Б.
Ермек А.Б.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
Джамбуршин К.А.
Свидетельство о постановке на учет СМИ № 11219-Ж от 15.11.2010 г. Комитета информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан (№ и дата первичной постановки на учет №6592-Ж. 07.09.2005 г.)
Адрес:
Республика Казахстан, 010000, г. Астана, пр. Мәңгілік ел, д. 8
тел.: 8(7172) 74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru, institutzakonodatelstva@gmail.com

СОДЕРЖАНИЕ

Колонка редакции 9

Приветственное слово Министра юстиции Республики Казахстан Бекетаева М.Б. на международной научно-практической конференции «Конституция и модернизация общества и государства», посвященной Дню Конституции Республики Казахстан, г. Астана, 29-30 августа 2017 г. 13

Архивные страницы «Вестника»
Г.С. САПАРГАЛИЕВ Концепция правовой политики о роли прокуратуры в государственно-правовой сфере (Вестник ИЗ РК, №4(16)-2009 г. стр. 5-10) 14
Б.К. НУРГАЗИНОВ Возвращаясь к научной публикации академика Г. Сапаргалиева о роли прокуратуры в государственно-правовой сфере 21

Теория государства и права
А.С.ТУКИЕВ, К.К. АХМЕТОВ Новая Концепция правового просвещения в Казахстане 24
Р.К. ДЖИЕМБАЕВ, О.А. ЛАДЫГИНА О проблемах формирования правосознания обучающихся ведомственных вузов МВД Республики Казахстан 31

Конституционное и административное право
Й. ПУДЕЛЬКА, Й. ДЕППЕ ***(г. Берлин, Германия)*** Общее административное право в Центральной Азии в процессе развития 39
С.Н. ИСАЕВА Институт уполномоченного по правам ребенка: проблемы и перспективы развития 50

Гражданское и гражданско-процессуальное право
Е.А. ДЮСЕНОВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Вопросы совершенствования нормативного регулирования использования возобновляемых источников энергии 57

Уголовное право и уголовный процесс
А.Н. АХПАНОВ, З.Г. КАЗИЕВ О некоторых ключевых аспектах использования понятия «разумный срок» в казахстанском уголовном процессе 65
Н.К. ИМАНГАЛИЕВ О совершенствовании уголовно-правовых норм об ответственности за кражу чужого имущества 73
Б.К. НУРГАЗИНОВ Предложение о введении понятия медицинской ошибки в административное законодательство Республики Казахстан 80
К.И. ИСМАГУЛОВ, А.А. МУКАНБЕТКАЛИЕВ Некоторые проблемы совершенствования законодательства Республики Казахстан о противодействии терроризму 89

Международное право и сравнительное правоведение
А.С. ИРЖАНОВ О некоторых вопросах разработки проекта Всеобъемлющей Конвенции о международном терроризме 96
М.Ж. КУЛИКПАЕВА Международно-правовые основы обеспечения права на частную жизнь в контексте развития цифровых технологий 101

Правовой мониторинг
Е.З. БЕКБАЕВ О зарубежном опыте мониторинга законов в Республике Татарстан и Республике Башкортостан 109
Ш.Ж. ТАУКИБАЕВА Некоторые вопросы правового регулирования средств массовой информации (по материалам аналитической справки на Закон РК «О средствах массовой информации» 117
А.К. КАНАТОВ, Е.К. АХМЕТОВ Проблемные аспекты правоохранительной службы (мониторинг законодательства) 123

А.К. АКАЙ Некоторые вопросы погашения судимости в Республике Казахстан 131

Из практики законотворчества на государственном языке

Е. САФУАНИ Некоторые вопросы техники и языка законодательства 138

А.К. МАХАМБЕТОВА Правовое регулирование вопросов агентского соглашения 142

Трибуна молодого ученого

Ф.Р. АХМЕДЖАНОВ О некоторых проблемах Уголовного кодекса Республики Казахстан в части регулирования наказания 151

Е.В. ЕСПЕРГЕНОВА Проблемы совершенствования уголовно правовой нормы, предусмотренной ст. 318 УК РК 158

Р.К. КАНАТОВ Понятие и характерные особенности фьючерсного договора (по материалам Аналитического отчета фундаментального и научно-прикладного исследования «Проблемы и перспективы фьючерсного договора на рынке производных инструментов») 165

Д.Б. АБДИЛЬДИНА Избирательные системы и представленность женщин в выборных органах 171

А. АРЫСТАН Титульное страхование как гарантия защиты интересов добросовестного приобретателя 176

Хроника научной жизни

Информационное сообщение об участии Института законодательства Республики Казахстан в Европейско-Азиатском правовом конгрессе, 8-9 июня 2017 года, г. Екатеринбург 186

Информационное сообщение о практическом семинаре по вопросам качества законопроектов и проектов международных договоров на государственном языке и научной лингвистической экспертизы, Астана, 22 июня 2017 г. 188

Информационное соообщение о семинаре-совещании с участием представителей общественных, научных организаций, вузов, ученых-юристов и практиков, 29 июня 2017 года, г. Астана 190

Информационное сообщение о восьмой Летней школе немецкого предпринимательского права, Германия, 17-29 июля 2017 г. 194

Информационное сообщение о XX Туринской Международной летней школе по регулированию местных услуг, г. Турин, Италия, 4-15 сентября 2017 г. 196

Информационное сообщение об участии Института законодательства Республики Казахстан в международной конференции Юридического информационного сообщества Азии, 12-14 сентября 2017 года в г. Катманду (Непал) 197

Библиография

Рецензия на монографию И.М. Умарахунова «Международная договорно-правовая практика Республики Узбекистан: вопросы теории и практики», 2017г. 200

Рецензия на монографию «Государство. Право. Общество в условиях глобализирующегося мира», 2017г. 202

Мудрые мысли 204

Owner and publisher:
SI «Legislation Institute of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed on the website
www.iz.adilet.gov.kz
Included in the list of publications of basic scientific results of dissertations on legal sciences (Order CCES MES RK №894 from 05.30.2013)
Editorial Council members
Tukiyev A.S. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan) – (Chairman)*
Abaydeldinov E.M. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Abyzov R.M. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Belih V.S. – *d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)*
Gubin E.P. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Borchashvili I.Sh. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Melnik R.S. – *d.j.s. (Kiev, Ukraine)*
Moiseev A.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Muromcev G.I. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Rahmetov S.M. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Malinovski V.A. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Sherubai Kurmanbaiuly – *d.ph.s. (Astana, Kazakhstan)*
Editorial Board members
Kulzhabayeva Zh.O. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan) – (Chairman)*
Abylaiuly A. –*PhD (Astana, Kazakhstan)*
Azer Aliyev – *PhD (Kiel, Germany)*
Aiymbetov M.A. – *Honored Worker of Culture of Kazakhstan, (Astana, Kazakhstan)*
Bainiyazova Z.S. – *c.j.s. (Saratov, Russian)*
Dosmyrza D.D. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Eleussizova I.K.– *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Kaziyev Z.G. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Konusova V.T. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Mammadov U.Y. – *c.j.s. (Kazan', Russian)*
Mushanov T.E. *(Astana, Kazakhstan)*
Rakhimberdin K.H. – *d.j.s. (Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan)*
Svobodniy F.K. – *c.ps.s. (Barnaul, Russian)*
Tegizbekova Zh.Ch. – *c.j.s. (Bishkek, Kyrgyzstan)*
Tlembaeyva Zh.U. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
The editorial staff
Koltubayeva G.B.
Yermek A.B.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
Dzhamburshin K.A.
The certificate of registration of mass media №11219-G from 15.11.2010 from the Committee of Information and Archives of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan (Number and date of primary registration №6592-Zh.07.09.2005.)
Address:
The Republic of Kazakhstan, 010000, Astana, Mangilik el pr., 8
tel .: 8 (7172) 74-02-06
fax: 8 (7172) 74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru, institutzakonodatelstva@gmail.com

CONTENT

Editorial 11

Address of the Minister of Justice Beketayev M.B. at the international scientific and practical conference «The Constitution and Modernization of Society and the State», dedicated to the Constitution Day of the Republic of Kazakhstan, Astana, August 29-30, 2017. 13

Archive «Bulletin» pages
G.S. SAPARGALIEV The concept of legal policy on the role of the prosecutor's office in the state and legal sphere (Bulletin FM RK, No. 4 (16) -2009, p. 5-10) 14
B.K. NURGAZINOV Returning to Academician G. Sapargaliyev's scientific publication on the role of the Prosecutor's Office in the state and legal sphere 21

Theory of State and Law
A.S. TUKIEV, K.K. AKHMETOV The new concept of public legal education in Kazakhstan 24
R.K. DZHIEMBAEV, O.A. LADYGINA On the problems of formation of the legal awareness of the students of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan 31

Constitutional and Administrative Law
J. PUDELKA, J. DEPPE *(Berlin, Germany)* General administrative law in Central Asia in the development process 39
S.N. ISSAYEVA The institute of the children's rights commissioner: problems and development prospects 50

Civil and Civil Procedural Law
Y.A. DYUSSENOV, A.K. LYAMBEKOVA Issues of improving regulation of the use of renewable energy sources 57

Criminal law and Criminal procedure
A.N. AKHPANOV, Z.G. KAZIEV About some key aspects of the use of concept «reasonable term» in Kazakhstani criminal procedure 65
N.K. IMANGALIEV On the issue developing criminal norms on the liability for theft of property 73
B.K. NURGAZINOV Proposal for the introduction of the concept of the medical error in the administrative legislation of the Republic of Kazakhstan 80
K.E. ISMAGULOV, A.A. MUKANBETKALIYEV Some problems of improvement of countering terrorism legislation of the Republic of Kazakhstan 89

International and Comparative law
A.S. IRZHANOV About some issues of the drafting of the Comprehensive Convention on International Terrorism 96
M.Zh. KULIKPAYEVA International legal basics of providing of the right to privacy in the context of the development of digital technologies 101

Legal monitoring
E.Z. BEKBAYEV About foreign experience of monitoring of laws in the Republic of Tatarstan and the Republic of Bashkortostan 109
Sh.Zh. TAUKIBAEVA Some problems of legal regulation of mass media (Based on the analytical reference to the Law of the Republic of Kazakhstan «On Mass Media») 117

A.K. KANATOV, E.K. AKHMETOV Problematic aspects of law enforcement service (monitoring of legislation) 123
A.K. AKAY Some problems of cancellation of a criminal record in the Republic of Kazakhstan 131

Lawmaking practice in the official language

Y. SAFUANI On some issues of legislative technique and language 138
A.K. MAKHAMBETOVA Legal regulation of an agency agreement 142

Young scholar tribune

F.R. AKHMEJANOV On some problems of punishment regulation of the Criminal code of the Republic of Kazakhstan 151
Y.V. YESPERGENOVA Problems of improving the criminal law provision in Art. 318 of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan 158
R.K. KANATOV Concept and character features of the futures contract (Based on the Analytical Report of the Fundamental and Applied Research «Problems and Prospects of the Futures Contract in the Derivatives Market») 165
D.B. ABDILDINA Electoral systems and representativeness of women in elected bodies 171
A. ARYSTAN Title insurance as the assurance of good faith purchaser interests protection 176

The Chronicle of Scientific Life

Information note on the participation of the Legislation Institute of the Republic of Kazakhstan in the Euro-Asian Legal Congress, Ekaterinburg, June 8-9, 2017 187
Information note on the practical seminar on the quality of draft laws and treaties in the state language and scientific linguistic expertise, Astana, June 22, 2017. 189
Information note on the seminar with participation of representatives of public, scientific organizations, universities, legal scientists and practitioners, Astana, June 29, 2017 192
Information note on the eighth Summer School of German business law, July 17 and 29, 2017 194
Information note on the XXth Turin International Summer School on the regulation of Local Public Services, Turin, Italy, September 4-15, 2017 196
Information note on the participation of the Legislation Institute of the Republic of Kazakhstan in the international conference of the Legal Information Network of Asia, Kathmandu (Nepal), September 12-14, 2017 199

Bibliography

Review of a monograph of I.M. Umarakhunova «International legal and treaties practice of the Republic of Uzbekistan: theory and practice», 2017. 200
Review of a monograph «State. Law. Society in a Globalizing World», 2017. 202

Wise thoughts 204

УДК 343

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА СОТТАЛҒАНДЫҚТЫ ӨТЕУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ақай Абылай Қуанышұлы
Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің Аймақтық көліктік басқармасының прокуроры, заң ғылымдарының магистрі;
Астана қ., Қазақстан Республикасы, e-mail: abilay222@mail.ru

Түйін сөздер: *сотталғандық; сотталғандықты өтеу; қылмыстық құқық; сотталғандығы бар-жоғы туралы анықтама; қылмыстық жауапкершілік; жаза; сотталғандықты өтеу мерзімі.*

Аннотация. *Мақала авторымен Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне сәйкес сотталғандықты жою мәселесі қарастырылды. Атап айтқанда, сотталғандықтың анықтамасы, заңгер ғалымдардың берген анықтамалары, олардың айырмашылықтары, сотталғандықтың тарихы мақалада баяндалды.*

Қарастырылған сұрақтардың негізгілері – Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есеп жөніндегі комитетінің аймақтық Басқармаларына үнемі жазылатын өтініштер мен шағымдар бойынша болды. Автор Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінің сотталғандықты реттеуге бағытталған нормаларды талдау негізінде жоғарыда аталған сұрақтарға жауап берді.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 28 тамыздағы №858 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасында бас бостандығынан айыру орындарынан босатылған азаматтарды толыққанды қоғам мүшесі ретінде әлеуметке қосу аясындағы тұтас мемлекеттік саясатты қамтамасыз етуге бағытталған жүйелі шаралар қажет деп көрсетілген. Ал сотталғандық және оны жою мәселесі сотталған тұлғалардың кейін қоғамда өзге адамдармен қатар құқықтарын іске асыруда маңызды орын алады. Сол себепті мақалада көтерілген мәселелер Тұжырымдамадағы жоғарыда аталған шараны іске асырудың бір жолы ретінде қарастыруға болатыны автормен көрсетілді.

Алғаш рет кеңес қылмыстық заңнамасында сотталғандықты өтеу мерзіміне қатысты норма «КСРО және одақ республикаларының қылмыстық заңнамасындағы негізгі бастауларды өзгерту туралы» 1927 жылғы 25 ақпандағы КСРО Орталық сайлау комиссиясының Қаулысымен енгізілді. Бұл мақалада КСРО-ның Қылмыстық кодексінің, Қазақстан Республикасының 1997 жылғы Қылмыстық кодексінің және Қазақстан Республикасының қазіргі қолданыстағы Қылмыстық кодексінің сотталғандықты реттеуге арналған нормаларына талдау жасалынып, оларды жетілдіруге бағытталған өзгерістер ұсынылды.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПОГАШЕНИЯ СУДИМОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Акай Абылай Куанышулы
Прокурор Регионального транспортного управления Комитета по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан, магистр юридических наук;
г. Астана, Республика Казахстан, e-mail: abilay222@mail.ru

Ключевые слова: *судимость; погашение судимости; уголовное право; справка о наличии (отсутствии) судимости; уголовная ответственность; наказание; срок погашения судимости.*

Аннотация. *Автор рассматривает в статье вопросы погашения судимости в соответствии с Уголовным кодексом Республики Казахстан. В частности, в статье было указано определение судимости, определения ученых юристов, их различия и история появления института судимости.*

Основные проблемы статьи были посвящены вопросам, указанным в обращениях и жалобах граждан в территориальные Управления Комитета по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан. Автор ответил на вышеуказанные вопросы на основе анализа норм Уголовного кодекса Республики Казахстан, направленных на регулирование вопросов погашения судимости.

Концепция правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 по 2020 год, утвержденная Указом Президента Республики Казахстан №858 от 28 августа 2009 года, предусматривает системные меры, направленные на обеспечение полной государственной политики в контексте социализации как полноправного члена общества, освобожденного с мест лишения свободы. И вопрос погашения судимости имеет большое значение для использования осужденными таких же прав наравне с иными лицами. В этой связи вопросы и решения их, указанные в статье, можно рассматривать как один из способов реализации упомянутых выше мер в Концепции.

Впервые в советское уголовное законодательство норма, касающаяся сроков погашения судимости, была введена Постановлением ЦИК СССР от 25 февраля 1927 года «Об изменении основных начал уголовного законодательства СССР и союзных республик». В данной статье анализируются нормы Уголовного кодекса СССР, Уголовного кодекса Республики Казахстан 1997 года и действующего Уголовного кодекса Республики Казахстан, направленные на улучшение убеждений.

SOME PROBLEMS OF CANCELLATION OF A CRIMINAL RECORD IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Akay, Abylai K.
Prosecutor of the Regional Transport Board of the Committee on Legal Statistics and Special Accounts of the General Prosecutor's Office of the Republic of Kazakhstan, Master of Laws; Astana, Republic of Kazakhstan, e-mail: abilay222@mail.ru

Keywords: *previous conviction, criminal record, criminal law, certificate of presence/ absence of criminal record, criminal responsibility, punishment, maturity of conviction.*

Annotation. *The author considers the problems of the repayment of a criminal recordin accordance with the Code of Criminality of the Republic of Kazakhstan. In particular, in the statute there is clearly defined the definition of the repayment of a criminal record, the definitions of the lawyer scientists, their differences and its history.*

The basic issues of the article are quoted by the questions of citizens to Commissioner for Human Rights in the Territorial Administration of the General Prosecutor's Office of the Republic of Kazakhstan. The author answers the those questions by the analysis of the norms of the Criminal code of Republic of Kazakhstan, directed to the regulation of the repayment of a criminal record.

The concept of the legal policy of the Republic of Kazakhstan for the period from 2010 to 2020, approved by the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan No. 858 of August 28, 2009, provides for systemic measures aimed at ensuring full state policy in the context of socialization as a full member of society released from prison. And the question of the repayment of a criminal record is of great importance for the use by convicts of the same rights on an equal basis with other persons. In this regard, the issues and solutions to them, mentioned in the article, can be considered as one of the ways to implement the measures mentioned above in the Concept.

For the first time in Soviet criminal law, the norm regarding the terms of repayment of criminal record was introduced by the Resolution of the Central Executive Committee of the USSR of February 25, 1927 «On the change in the basic principles of the criminal legislation of the USSR and the Union republics.» This article also analyzes the norms of the Criminal Code of the USSR, the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan, 1997, the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan, aimed at improving convictions.

Сотталғандықты жою мәселесі жайында қазіргі уақытта қоғамда көптеген сұрақтар тудырып отыр. Негізгі мәселе – қазіргі уақытта сотталғандығы бар-жоғы туралы анықтаманың (бұдан әрі - анықтама) тек өтелмеген немесе алып тасталмаған сотталандық туралы мәліметті қамтуымен байланысты.

Бұрын анықтамада барлық деректер, накты алғанда сотталғандықтың болуы және оның ақталмайтын негіздер бойынша тоқтатылуымен қылмыстық жауапкершілікке тарту туралы деректер болатын. Алайда анықтаманың жаңа форматына көшкеннен кейін қоғамда көптеген сұрақтар пайда болды және олар Қазақстан Республикасы Бас Прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есеп жөніндегі комитетінің аймақтық Басқармаларына үнемі жазылатын өтініштер мен шағымдарда берілуде.

Сұрақтардың негізгі бөліктері сотталғандықты жою және алып тастауды есептеу әдісіне қатысты, сондай-ақ айыппұл және бас бостандығынан айыруға қарағанда анағұрлым жеңіл болып табылатын басқа да жазаларға қатысты сұрақтар туындауда.

Сотталғандықты жою және алып тастауды есептеу әдісін ашудан бұрын сотталғандық ұғымын, оның пайда болуы және дамуын зерттеу қажет.

Оқу және ғылыми әдебиетте сотталғандықтың анықтамалары қатты дау тудырған жоқ және олардың айырмашылықтары сотталғандық институтының мазмұнын ашудың толықтығымен байланысты болды [1]. Мысал ретінде келесі анықтаманы келтіруге болады: «сотталғандық айыптау үкімінің заңды күшіне енген күнінен бастап заңмен шектелген мерзімге дейін созылатын және осы тұлғаға занда қарастырылған қылмыстық-құқықтық және жалпы құқықтық сипаттағы белгілі бір салдарлардың басталуымен қорытылатын соттың жасаған қылмысы үшін жазалаудың белгілі бір шарасына үкім шығару фактісімен құрылған тұлғаның құқықтық жағдайын білдіреді» [2].

Менің пікірімше, жоғарыда баяндалғандардан шығатыны, тұлғада сотталғандықтың болуы және осы тұлғаға «белгілі бір жазалау шарасын» тағайындау фактісі арасында тығыз байланыс болмауы тиіс, сондықтан сотталғандыққа келесідей анықтама беруге болады:

сотталғандық айыптау үкімінің заңды күшіне енген күнінен бастап заңмен шектелген мерзімге дейін созылатын және осы тұлғаға занда қарастырылған қылмыстық-құқықтық және жалпы құқықтық сипаттағы жағдайларда белгілі бір салдарлардың басталуымен қорытылатын соттың жасаған қылмысы үшін жазалаудың белгілі бір шарасына үкім шығару фактісімен құрылған тұлғаның құқықтық жағдайын білдіреді [3].

Алайда, сотталғандықтың жалпыға танылған анықтамаларының бірі – сот қылмыс жасағаны үшін айыпты деп тапқан және жаза және басқа да қылмыстық-құқықтық сипаттағы шаралар қолданылған азаматтың құқықтық жағдайы болып табылады. Сотталғандық қылмыстық жауапкершіліктің мазмұнына кіреді және жалпы құқықтық және қылмыстық-құқықтық сипаттағы бірқатар теріс зардаптарды тартады.

Сотталғандық институтының негізгі қызметі сотталған тұлғалардың белгілі бір санаттарының мінез-құлықтарын бақылауды және есепке алуды жеңілдету болып табылады [4].

Қылмыстық құқықтағы сотталғандық институтының көне тарихы бар және өте маңызды рөл атқарады.

Алғаш рет кеңес қылмыстық заңнамасында сотталғандықты өтеу мерзіміне қатысты норма «КСРО және одақ республикаларының қылмыстық заңнамасындағы негізгі бастауларды өзгерту туралы» 1927 жылғы 25 ақпандағы КСРО Орталық сайлау комиссиясының Қаулысымен енгізілді. Сотталғандықты өтеу мерзімін анықтау үшін критерий ретінде сот үкім шығарған жазалау көлемі таңдалған болатын. Осыған ұқсас норма (55 бап) 1926 жылғы РКФСР Қылмыстық кодесіне (бұдан әрі – РКФСР ҚК) «1926 жылғы редакциядағы РКФСР Қылмыстық кодексін өзгерту туралы» 1927 жылғы 6 маусымдағы Бүкілресейлік орталық атқару комитеті және Халық комиссарларының кеңесінің Қаулысымен енгізілді.

Сот үкім шығарған жазаға критерийлер 1960 жылғы РКФСР ҚК 57-бабының негізіне де жатты, алайда бұл нормада «егер тұлға заңмен белгіленген тәртіпте жазадан мерзімінен бұрын босатылған болса, сотталғандықты өтеу мерзімі фактілі өтеген мерзімінен есептеледі»[1]. Осылайша, 1960 жылғы Қылмыстық кодексте сотталғандықты өтеу мерзімін анықтау үшін критерий есебінде нақты өтелген бас бостандығынан айыру мерзімі таңдалды.

1997 жылы Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінің қабылдануымен сотталғандықты жою анықтамасы үшін критерийлер тағы да өзгерді. Енді аталған Кодекстің 10-бабына сәйкес айқындалатын қылмыстар санаты шықты[2].

Сотталғандықты жою институтына анықтамалардың осыншалықты жиі ауысуы сотталғандықты жою критерийлері ешқандай ғылыми негізсіз таңдалғанын куәландырады, бұл пайдаланылатын критерийлердің тиімділігі және сотталғандықты өтеудің нақты мерзімі туралы сұрақтар туғызады.

Қолданыстағы Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіндегі (бұдан әрі – ҚР ҚК) 79-бап біраз өзгертулерге түсті. 1997 жылғы Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде ұқсас бапта нормалары Ресейдегі реттеуге ұқсас болса, қазір 79-баптың 3-тармағы мынадай болып жазылған:

«3. Сотталғандық:

1) шартты түрде сотталған адамдарға

[1] РКФСР Жоғарғы кеңесімен 1960 ж. 27 қазанында бекітілген Ресей Кеңестік Федерациялық Социалистік Республикасының Қылмыстық кодексі // «Консультант Плюс» компаниясының ресми сайты. -http://www.consultant.ru.

[2] Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 16 шілдедегі № 167 Қылмыстық кодексі // Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі «Әділет».- http://adilet.zan.kz

қатысты – пробациялық бақылау мерзімі өткен соң;

2) бас бостандығынан айыруға қарағанда жазаның неғұрлым жеңіл түрлеріне сотталған адамдарға қатысты – жазаны іс жүзінде өтеген соң;

3) онша ауыр емес немесе ауырлығы орташа қылмыстар үшін бас бостандығынан айыруға сотталған адамдарға қатысты – жазаны өтегеннен кейін үш жыл өткен соң;

4) ауыр қылмыстар үшін бас бостандығынан айыруға сотталған адамдарға қатысты – жазаны өтегеннен кейін алты жыл өткен соң;

5) аса ауыр қылмыстар үшін бас бостандығынан айыруға сотталған адамдарға қатысты жазаны өтегеннен кейін сегіз жыл өткен соң жойылады».

Сонымен 79-баптың 3-тармағының 2-тармақшасы өзгерген, егер бұрын сотталғандықты жою жазаны нақты өтегеннен кейін бір жылдан соң жойылатын болса, қолданыстағы кодекске сәйкес сотталғандық жазаны іс жүзінде өтегеннен кейін жойылады.

Менің пікірімше, көрсетілген норма қылмыстық құқықтың ізгіленуіне, сондай-ақ айыппұлды қарастыратын санкциялар санына байланысты өзгерістерге ұшырады. Айыппұлды төлеу кезінде сотталған тұлға оны толық өтейді және ол оны орындау үшін күмәнсіз қозғаушы күш болып табылады, ал жазаның экономикалық түрі денелікке, яғни бас бостандығынан айыру немесе басқаларға қарағанда анағұрлым тиімді қызмет етеді.

Сотталғандық институтының маңызды құралдарының бірі – сотталған тұлға үшін зардаптар тізбесін алып жүретіні болып табылады.

Сотталғандық азаматтардың еңбек қызметіне таңба қалдырады, яғни мыналарға тыйым салады:

- мемлекеттік қызметтің кейбір лауазымдарында, сот және құқық қорғау органдарында болуға,
- кәмелетке толмаған балаларды тәрбиелейтін педагогикалық қызмет саласында жұмыс жасауға;
- адвокатурада жұмыс жасауға;
- қаржы саласында басшы қызметінде болуға;
- авиациялық қауіпсіздік қызметінде жұмыс жасауға;
- белгілі бір, мысалы тыңшы және күзет салаларында қызметті жүзеге асыруға.

Жасалған қылмыс түріне байланысты басқа да шектеулер бар. Сотталғандығы бар азаматтарда мыналарға мүмкіндері жоқ:

- қарулы күштерде қызмет етуге;
- егер сотталғандығы сайлау күніне дейін жойылмаса сайлауда дауысқа түсуге және мемлекеттік билік және жергілікті кеңес органдарына сайланған болуға;
- аңшы билетін және қаруға лицензия алуға;
- қамқоршы және бала асыраушы болуға;
- азаматтық алуға;

Бұл тізім осымен бітпейді. Маңыздысы, сотталғандығы бар азамат түрлі сатыларда кейбір ресми құжаттарды толтыру кезінде сотталғандығын көрсетуге міндетті.

Сотталғандықтың теріс зардаптары қылмыстық бағытқа ие болуы да мүмкін, олар мыналардан көрінеді:

- тағы бір қылмыс жасалған кезде сот үкім шығарғанда сотталғандығын ескереді, ол анағұрлым қатаң жазаға алып келеді (ҚР ҚК 59 б.)
- рақымшылықты қолдануды, шартты жазаны шектейді (ҚР ҚК 78 б.).

Сонымен қатар, сотталғандықты өтеу мерзімі аяқталмағанша, қамалған жерінен босатылған азаматтарға қадағалау белгіленеді.

Келтірілген зардаптар сотталудың (жеке алғанда сотталғандықты өтеу және алып тастау) азаматтардың конституциялық құқығын іске асыруда маңызды рөл атқарады.

Сонымен қатар, жиі қойылатын сұрақтардың бірі сотталғандықты өтеу және алып тастау арасындағы айырмашылық.

Сотталғандықты алып тастау – сотталғандығы жоқ тұлғаны заңнамалық актімен (рақымшылық немесе кешірім жасау актісі) немесе соттың шешімімен тану. Осымен, мысалы, егер сотталған жазаны өтегеннен кейін өзін мінсіз ұстаса, оның өтініші бойынша сот сотталғандықты өтеу мерзімі аяқталғанға дейін одан сотталғандығын алып тастауы мүмкін.

Аталған норма ауыр немесе аса ауыр қылмысы үшін, сондай-ақ қауіпті немесе аса қауіпті қылмыстардың қайталануы кезінде тағайындалған жазалар үшін бас бостандығынан айрылған сотталушы тұлғаларға жүрмейді.

Сотталғандықты жою және алып тастаудан ақтауды айыра білу қажет. Қылмыс жасаған және қылмыс жасағаны үшін қылмыстық жауапкершілікке негізді тартылған тұлғаның соталғандығын өтеу немесе жоюға қарағанда, ақтауға қылмысты жасамаған және негізсіз қылмыстық жауапкершілікке тартылған немесе заңсыз сотталған тұлғалар жатады.

Оңалту кезінде тұлға толығымен құқығын қалпына келтіреді, оған (қажет болған кезде оның туыстарына) мемлекет атынан кешірім сұралады және ол немесе оның туыстары жариялауға қарсы болмаса,

оның тұрғылықты жері бойынша баспаға жарияланады.

Қылмыстық жауапкершілікке заңсыз тартылған немесе заңсыз сотталған азаматқа келтірілген зиян заңмен белгіленген тәртіпте толық көлемде төленеді.

Сонымен қатар, сотталғандықты өтеу және алып тастау онымен байланысты барлық құқықтық зардаптарды жоятынын атау қажет. Бұл сөзсіз прогрессивті сипатқа ие және заңды біржақты талқылауға мүмкіндік беретін сотталғандық институтын сипаттайтын норманың көрсетілген өзгерістерімен қатар, ҚР ҚК 79-бабы, бір жағынан сәтсіз ережелерге ие және ішкі қарама-қайшылықтар бар. ҚР ҚК 79-бабының 4-тармағына сәйкес, егер сотталған адам заңда белгіленген тәртіппен жазасын өтеуден мерзімінен бұрын босатылса, онда сотталғандықты жою мерзімі «жазаның іс жүзінде өтелген мерзімі негізге алына отырып, негізгі және қосымша жаза түрлерін өтеуден босатылған кезден бастап» есептеледі[3].

Бұл РКФСР ҚК 57-бабынан сөзбе-сөз көшірілген, бірақ жаңа заңда ол мүлдем орынсыз. Расымен РКФСР ҚК сәйкес бас бостандығынан айрылған жерден босатылған тұлғада сотталғандықты жою мерзімі сотта шығарылған мерзім бойынша бостандығынан айыру мерзіміне, ал мерзімінен бұрын босатылған жағдайда – бостандығынан айыру жерінде іс жүзінде өткізген мерзімге тәуелді. Осылайша, РКФСР ҚК сәйкес тұлға бас бостандығынан айыру жерінен мерзімінен бұрын босатылған жағдайда сотталғандық мерзімі өтелген жазалау мерзімі есебінен ғана азаймайды, сонымен қатар сотталғандықты өтеу мерзімінің қысқаруы есебінен «жазалаудың іс жүзінде өтелген мерзімімен» байланысты есептеледі. Қазіргі уақытта жаңа Қылмыстық кодекске сәйкес сотталғандықты өтеу мерзімін есептеу негізіне мүлдем басқа қағидат қойылған. ҚР ҚК 79-бабының 3-тармағына сәйкес сотталғандықты өтеу мерзімдері сотталушыға сот үкім шығарған Негізгі бөлімнің бабының максималды санкцияларынан шыға отырып, ҚР ҚК 11-бабы бойынша айқындалған қылмыстар санатына байланысты болады. Осылайша, сотталғандықты өтеу мерзімі, яғни бостандығынан айыру жерінен босатылғаннан кейінгі уақыт кезеңінде тұлғада сотталғандық сақталады, заңға сәйкес үкім шығару сәтінде анықталады. Жаңа Қылмыстық кодекс бойынша бұл мерзім өзгерістерге ұшырамады, сол себепті сотталғандықты «жазалаудың іс жүзінде өтелген мерзімінен» шығарылып есептелмейтіні анық. Аталған сыни жағдайдың ұтымды құрамды ережені сақтау үшін оны мынадай түрде құрау ұсынылады: «сотталғандықты өтеу мерзімінің ағымы жазалардың негізгі және қосымша түрлерін өтеуден тұлғаның іс жүзінде босатылған сәтінен басталады»[4]. Аталған норма сөзсіз сотталғандықты өтеу мерзімін есептеудің басталу сәтін анықтайды және ҚР ҚК 79-бабының 3-тармағына қарама-қайшы келмейді.

Қолданыстағы ҚР ҚК-де заң шығарушының жаңа қылмыс жасаған кезде сотталғандықты өтеу мерзімін үзу туралы ережеден бас тартуы артық болды. РКФСР ҚК-нің 57-бабына сәйкес: «егер жазасын өтеген тұлға сотталғандықты өтеу мерзімі біткенге дейін қайта қылмыс жасаса, сотталғандықты өтеушінің мерзім ағымы үзіледі. Бірінші қылмыс бойынша сотталғандықты өтеу мерзімі соңғы қылмысы үшін жазаны (негізгі жәгне қосымша) іс жүзінде өтегеннен кейін қайта есептеледі»[5]. Бұл жағдайда тұлға екі қылмыстың анағұрлым ауырына сотталғандықты өтеу мерзімі біткенге дейін екі қылмыс үшін де сотталған болып саналады. Менің ойлауымша, аталған ережені жаңа қылмыстық заңда сақтау қажет еді. Расында, тұлға қылмыстарын қайталаса, іс жүзінде сотталғандықты өтеу мерзімі түрінде мемлекет белгілеген сынақ мерзіміне шыдай алмады. Сонымен бұл жоғары қоғамдық қауіп тудыратын тұлғаны білдіретін факт белгіленді, себебі белгіленетін сынақ мұндай тұлғалар үшін алғашқыға қарағанда анағұрлым жеңіл болмауы тиіс. Бірақ заңнамада көрсетілген норма жоқ болса, екінші қылмыс үшін сотталғандықты жою мерзімі бірінші қылмысы үшін сотталғандықты өтеу мерзімінен аз болуы мүмкін, менің пікірімше бұған жол бермеу қажет.

Сонымен қатар, жаңа қылмыстық заңның кемшілігі ретінде өтелмеген сотталғандықтың болуының жалпы құқықтық зардаптарының толық (кеңінен талқылауға жол бермейтін) тізімінің болмауын келтіруге болады. Бұдан бұрын аталған зардаптар түрлі нормативтік-құқықтық

[3] *Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қылмыстық кодексі // Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі «Әділет».- http://adilet.zan.kz*

[4] *Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қылмыстық кодексі // Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі «Әділет».- http://adilet.zan.kz.*

[5] *РКФСР Жоғарғы кеңесімен 1960 ж. 27 қазанында бекітілген Ресей Кеңестік Федерациялық Социалистік Республикасының Қылмыстық кодексі // «Консультант Плюс» компаниясының ресми сайты. -http://www.consultant.ru.*

актілерде көзделген еді, қазіргі қолданыстағы заңнамада оның болмауы азаматтардың бұл мәселе жайында түсінбеушілікке әкелуі мүмкін.

Сотталғандықтың қылмыстық-құқықтық және әлеуметтік мәнін (немесе тұлғаға жаңа қылмыс жасауға итермелейтін сотталу фактісі) анықтау кезінде шетел мемлекеттерінің қылмыстық заңнамасында қазақстандық қылмыстық құқық үшін дәстүрлі болып табылатын жақсы анықтамалар қарастырылады. Шетел мемлекеттерінің қылмыстық заңнамасында сотталғандық жеке институт ретінде берілмеген, сотталғандық ұғымының жалпы анықтамасы көп жағдайда жоқ, сотталғандықты өтеу мерзімдерін есептеу тәртібі және олардың аяқталу зардаптары туралы жеке ережелер бекітілмеген. Шетел мемлекеттерінің қылмыстық заңнамасында бекітілген алдыңғы сотталу фактісіне қатысты ережелер нақты сұрақтарды (белгілі бір қылмыстарды жасау кезінде белгілі бір тұлғаларға жаза қолдану, «үйреншікті» қылмыскерлердің жазасын, «қауіпсіздік шараларын» қолдану негіздемелерін қатаңдату және с.с.) шешуге бекітілген.

Құқықтың англосаксондық жүйесі бар мемлекеттердің қылмыстық заңнамасында заң шығарушы айтқан жағдайда қылмыстық-құқықтық нормаларды қолдану шарттары мен тәртібі туралы нақты жазбаларымен ерекшеленеді. Бұл жүйеде қылмыстық құқық институттары ұлттық қылмыстық құқықтықта, сондай-ақ құқықтың романо-германдық жүйесіндегідей мәнге ие емес. Құқықтың англосаксондық жүйесіндегі мемлекеттердің қылмыстық заңнамасында сотталғандық ұғымын қылмыстық заңды қолданудың барлық жағдайы үшін ортақ бекітілген ережелер, оның ішінде – сотталғандықтың сақталу мерзімі және оларды есептеу тәртібі туралы, сондай-ақ оның құқықтық зардаптары туралы ережелер жоқ[6].

Алдын ала ескерту міндеттері, тұлғаға қылмыстық қатынаста нашар тұлғаны әлеуметтік бақылау міндеттері пробация шараларын қолдану, шартты босату және с.с. кезінде жауапкершілікті жекелеу басында шешіледі.

Федеративтік Германия Республикасының қазіргі Қылмыстық кодексінде сотталғандық ұғымы қылмыстық-құқықтық мағынасы бар және жаза қолдану немесе одан босатуға әсер ететін факт ретінде бекітілген. Бұл Кодекске сәйкес жасаған қылмысы үшін жазасын өтеген, сондай-ақ қылмыс жасаған, бірақ жазадан босатылған тұлға немесе бұрынғы мерзімі біткен тұлға арнайы ескерту мақсатында заңмен белгіленген мерзім ағымында айрықша құқықтық жағдайда (құқықтық жағдайынан айырумен немесе құқығынан айырумен байланысты) болады.

Францияның 1992 жылғы Қылмыстық кодексінде «сотталғандық» термині қолданылады, алайда сотталғандық ұғымы заңнамалық түрде ашылмайды, сотталғандықты өтеу және алып тастау мерзімдерін реттейтін ережелер, сондай-ақ оларды есептеу тәртібі жоқ. Сотталғандық жазаны ауырлататын жағдайлардың қатарында жоқ. Франция ҚК бойынша алдыңғы сотталу немесе жазаны өтеу фактілерінің қылмыстық-құқықтық мағынасын түсіндіру қайталану ұғымы мазмұнының арқасында мүмкін.

Франция ҚК бойынша сотталғандық қосымша құқықтық зардаптар (ФГР ҚК сияқты) туғызбайды және қауіпсіздік шараларын қоладану үшін негіз болмайды, сондай-ақ жазадан босатуға кедергі болмайды. Осылайша, Франция ҚК бойынша сотталғандық қайталанудың белгілерін анықтау кезінде, сондай-ақ заң бойынша оңалту үшін мерзім ұзақтығын анықтау кезінде есептелетін қылмыстар, бұзақылықтар немесе бұзушылықтар жасағаны үшін тұлғаны фактісі деген қорытынды шығаруға болады.

Жапонияның Қылмыстық кодексі және басқа да арнайы қылмыстық заңдарында сотталғандық ұғымы және құқықтық мәні туралы арнайы нормалар жоқ. Жапонияның ҚК бойынша соттау фактісі сотталушы үшін қосымша әлеуметтік зардаптар тудырмайды. Жапонияның ҚК қауіпсіздік шарасы жүйесі туралы да айтылмайды. Жапонияның ҚК бойынша алдыңғы сотталу фактісінің қылмыстық-құқықтық мәні қылмыстардың қайталану белгілерімен байланысты (Жапонияның ҚК 56 б.).

Испанияның 1995 жылғы Қылмыстық кодексі сотталғандыққа қылмыс жасаған тұлғаның қылмыстық жауапкершілігімен байланысты жағдайлар сияқты тікелей жазба бар (Испания ҚК VII-бөлімінің 2-тарауының 136, 137 бб.).

Заң шығарушы сотталғандық ұғымының мәнін жазаға тартылушы тұлғаның құқықтық мәртебесімен байланысты анықтамайды. Сотталғандықты алып тастау үшін жазасын өтеген тұлғаның құқығы туралы сөз болады. Бұл құқық сот шешімі бойынша және заңда қарастырылған негіздемелерден басқа өзге тәсілдермен (азаматтық жауапкершілікті орындау; материалдық шығындардың бөлшек төлемдерін мойындау; заңмен

[6] *https://en.wikipedia.org/wiki/Expungement*

белгіленген мерзімде жаңа қылмыстар жасамау) іске асуы мүмкін емес.

Тұтастай алғанда, қылмыстық жаза адамның жасаған қылмысы үшін сотталған адам үшін белгілі бір қылмыстық-құқықтық және жалпы құқықтық салдарларға әкеп соқтыратын сотталғандығының (жазаны тағайындаумен соттың айыптау қорытындысында айтылған) заңды фактісі екенін атап өткім келеді.

Сотталғандықтың құқықтық табиғаты – оның қиын құқықтық құбылысты білдіретіндігінде, ол бір реттік (қылмыс жасаған тұлғаға соттың айыптау үкімін шығарған қаулысы) әсер ететін құқықтық фактten тұрады және оның негізінде құқықтық факт – жағдайы шығады (тұлғада сотталғандықтың болуы).

Қазақстан Республикасында сотталғандықты өтеу және алып тастау институты өзінің кемшіліктеріне қарамастан негізділігін көрсетті, түбегейлі реформаны қажет етпейді, сонымен қатар қылмыстық саясаттың ізгілігі шеңберінде азаматтар оның әсерін түсінді, себебі қылмыстық құқық бұзылушылықтардың көпшілігі үшін сот айыппұл салады және сотталғандық оны факт бойынша өтегеннен соң, яғни төлеген соң жойылады.

Сонымен қатар, жаңа формат бойынша берілетін анықтамалар көптеген азаматтарға бұрын олар орналаса алмаған жұмыстарын алуға мүмкіндік берді.

ӘДЕБИЕТ

1. Евтеев М.П. Погашение и снятие судимости. - М.: изд. «Юридическая литература», 1964. – 64 с.; Ераксин В.В., Помчалов Л.Ф. Погашение и снятие судимости в советском уголовном праве. М.: изд. при МГУ, 1963. - 48 с.; Голина В.В. Погашение и снятие судимости по советскому уголовному праву. Харьков: изд. «Вища школа» при Харьковском университете, 1979. – 137 с.

2. Зельдов С.И. Институт судимости в советском уголовном праве. Автореферат кандидатской диссертации. - М.: изд. «Высшая школа МООП СССР», 1967. – 5 с.

3. Додонов В.Н. Сравнительное уголовное право. Общая часть / под общ. ред. С.П. Щербы. – М.: изд. «Юрлитинформ», 2009. – 405, 448 с.

4. Михлин А.С. Проблемы досрочного освобождения от отбывания наказания. - М., 1982. – 152 с.

REFERENCES

1. Evteev M.P. Pogashenie i snyatie sudimosti. M.: izd. «Yuridicheskaya literatura», 1964. – 64 s.; Eraskin V.V., Pomchalov L.F. Pogashenie i snyatie sudimosti v sovetskom ugolovnom prave. - M.: izd. Pri MGU, 1963. - 48 s.; GolinaV.V. Pogashenie i snyatie sudimosti po sovetskomu ugolovnomu pravu. Harkov: izd. «Visha shkola» pri Harkovskom universitete, 1979. – 137 s.

2. Zeldov S.I. Institut sudimosti v sovetskom ugolovnom prave. Avtoreferat kandidatskoi dissertacii. - M.: izd. Vysshaya shkola MOOP SSSR, 1967. – 5 s.

3. Dodonov V.N. Sravnitelnoe ugolovnoe pravo. Obshayachast'/pod obsh. red.S.P. Sherby. – M.: izd. «Yurlitinform», 2009. – 405, 448 s.

4. Mihlin A.S. Problemy dosrochnogo osvobozhdeniya ot otbyvaniya nakazaniya. - M., 1982. – 152 s.